

Культура і Побут

1

Неділя, 10-го жовтня 1926 р.

№ 41

міст. П. Лісовий. „День врожаю“.—О. Слісаренко. Літературна алгебра.—П. Загоруйко. Восени.—А. Лейтес. „Безвольний інтелігент“ в англійській літературі. Обр. з творч. мистецтва. Мих. Жук. Що про художників та їх становище.—Б. С. Українські художники в Парижі. Театр. І. Туркельтауб. Театр „Берсіль“.—Я. Недоля. Пасинки театру. Блок-нот. Нові видання. Шахи й шаши.

„День врожаю“

(Нотатки олівцем).

Революція провела глибокі борозни в народному житті. Вона не тільки пересунула «базис», але починає пересувати й «надбудову», що є прямою, як відомо, закономірністю усякої революції. Зрозуміло, що «надбудова» часто нам здається «консервованою». Ось чому, наприклад, ми говоримо, що новий побут так туго пробиває собі шляхи. Коли наша економіка і наша політика відірвалися від «старої землі» і йдуть по новим, досі незаниманим шляхом, то побут перебудовується, революціонується значно повільніше. Ми б сказали, що тут поки що йдуть підземні процеси. Нам, сучасникам революції, побутова революція здається поки що незначною. Воно й зрозуміло чому: ми живемо в ній, ми її творимо, і для нас часто непомітний перехід від «темного» вчора, до яскравого, повного фарбу, «революційного» завтра.

Особливо ця повільність помітна в побуті села. Причина ясна: вона захована в сільській економіці. Там, про око, майже нічого не переминялось. І хоча змінились форми землекористування, хоча на селі от уже дев'ять років діють нові сили, самі форми господарювання поки що лишилися старі. Колективізація сільського господарства охопила незначний процент. Основною формою господарства лишається й досі все ще двір, сім'я.

Разом з формою господарства лишилися старими в переважній більшості й самі прийоми господарства. Агрономія—наука, що її більшість села ще не визнала. Агроном не є ще загально-визнаний лікар сільського господарства. Вдаються, надіються, кличуть більше не його, а кого хочете другого. Селянин господарює все ще од випадку до випадку, некультурно, не озброєний наукою. Поставлений сам на сам з природою, не будучи певний того, що «небо» дасть йому врожай, він, селянин, часто вдається до «темних» сил етихії і намагається їх привернути на свій бік. В таких випадках зараз же виступає церква з усім своїм сонмом пошів і експлуатує його темряву і його некультурність.

З цього погляду «свято врожаю», що його наше село ось уже четверте святкує, набуває величезного культурного значіння. Їз воно є, по-перше, оглядом досягнень нашого сільського господарства, його матеріальних успіхів, так би мовити; по-друге, воно є й культурним святом, оскільки в це свято передава частина селянства, його культурний революційний, радянський актив виступає проти споконвічної темряви, церкви, пошівства і за союз з наукою.

Але нас зараз цікавить не ця, так би мовити, проклямована частина свята, а інше. Нас цікавить те, наскільки «свято врожаю» стало святом масовим, святом селянським. Чи село «визнало» його, чи виключило в свої свята, чи воно являється тільки «офіційним», обов'язковим для однієї радянської «верхушки», а «народ» виступає лише, як глядачі, як «публіка». Другими словами, чи «свято врожаю» увійшло в побут червоного села чи ні?

Звичайно, тут ховатись, як струси, нам нема чого. Перший рік «свято врожаю» не лишило по собі великого сліду. Але другий і третій рік воно подекуди набірало уже масового характеру.

Цього року численні свідчення проречисто промовляють за те, що «свято врожаю» пройшло краще, ніж торіш. Менше стало казенного ритуалу. За те на перший план виступив театр, різні розваги аж до своєрідних «урожайних інтермедій», що були розіграні перед селянами комсомольцями та молоддю. Цього факту ми не можемо і не мусимо замовчувати. Бо першим змрилом нашої «червоної обрядовості», коли так можна висловитись, є те, наскільки маси приймають в ній участь, наскільки близькі струни та обрядовість чинає, чи вона співчуває народній масі чи ні.

Зрозуміло, що стара церковна обрядність уже не задовольняє село. Показником цього служить хоч би мизерність усяких християнських і прилюдних церковних церемоній. Навіть більше,—молоде покоління рахує за сором приймати в них участь. Ніхто з молодих селян не стане тепер носити коротків або хреста,—це факт, бо такого засміють. А коли хрестять дітей або вінчаються у церкві, то так роблять за традицією, за для старих або просто тому... що іншого, нового немає.

«Свято врожаю» відрізняється од усіх інших тим, що воно визначає труд хлібороба, промовляє мовою близькою кожному селянинові, а по-друге, воно до певної міри «універсальне», бо охоплює все село.

І так,—«свято врожаю» стало масовим селянським святом.—У нас на Волині вже почали святкувати день врожаю,—читаємо в «Рад. Волині».—Це свято стало в нас тепер масовим селянським святом.—4-го жовтня в райсельбудинкові відкривається сільсько-господарська виставка. 10-го жовтня в місті Павлограді буде влаштовано селянський карнавал, у якому приймуть участь селяне околиць сел, а також партійні, профсоюзні та громадські організації міста.—повідомляє Дніпропетровська «Зірка».

У нас є уже написана навіть п'єса, що

здається, так і називається «Похід хлібів». В одній провінційній газеті нам пощастило натрапити на опис цього «хлібного карнавалу». Впереді йдуть старі діди і несуть плакати «Геть трюхнілку», «Хай живе зелений пар» і т.д. і т.п. За ними тягнуть дерев'яних плуга й борони, як символ відсталості. Далі несуть свої жити, пшениці й інших експонатів з відповідними написами, а позаду трахкотить трактор, як символ уже майбутнього. В майбутні роки такі карнавали без сумніву поширяться і село в цілому буде в них приймати участь.

Розуміється, не усюди так, як оце тут описано. Буває й інше. Гудуть темні селяни по закутках: «повигадували різні свята. Кому вони потрібні?»—читаємо у «Більшовику Полтавщини». Але навіть для селян Малої Рублівки після «свята врожаю» стало зрозумілим, «кому воно потрібне». І поруч же зовсім друга картина.—12 вересня селяне Чутівського району зібралися на «свято врожаю».—Перед ними пройшло минуле—на дерев'яному возі у вигляді дерев'яного плугу й борони з дерев'яними зубками. Мимоволі пригадувалося, що культура була доступною тільки для панів-землевласників та куркулів, колишніх хазяїв села. А ось і сучасне. Спочатку гарба на залізнім ходу з залізним плугом та бороною, з розпашником, жаткою й букарем. А далі—гуркіт трактора й співи: наближається Республіканська земгромада, що одержала 500 крб. премії за переведення 4-х кілків*).

Як бачимо, показана ціла картина: вся громада вийшла на свято, з трактором і з співами.

— «Портрети, гасла, прапори, зразки врожаю—своєрідні пшениці, жити та інше. Сила літнього селянства, молоді. Грає музика. Молодь забавляється»,—так описує Бердичівський «Радянський Шлях» свято в с. Гринківцях.

Але і село Гринківці не виняток. Ось така ж сама картина і в с. Кабаньому на Старобільщині:—«Теплий сонячний день,—пише сількор «Червоного Хлібороба».—Вся площа перед Райвиконкомом запружена селянами, що прибули до с. Кабаньового із самих далеких хуторів та сел району».

«Вся громада», «все село», «цілий район»,—це зафіксовано сотнями сільських кореспонденцій. Отже і сама «масовість» не може викликати сумніву.

Тепер що до самого характеру свята, його, коли хочете, «народних» рис.—У селі радіє на метушню. Готуються до хліборобського свята,—пишуть із села Сітайки на Волині:—«Лунають згуки музики. Піонери червоними маками вкрили вулицю. Лунають пісні»,—маємо, одним словом, ціле народне гуляння.

* «Більшовик Полтавщини»—за 22-IX—26 року.

З Андрушівського району повідомляють: «З'єднавшись з селянськими організаціями, продемонстрували селом. Після, коло пам'ятника Іллічу, почались привітання. Нарешті відбулись веселі розваги, а в театрі вистава».

Уланівський район: «Неділя. Сонечко сяє. Тепло, гарно, радісно. Наше село Сальниця святкує «Свято Врожаю». На площі коло церкви виставка. Розкладено експонати. Тут же кіоск з сільсько-господарськими книжками... А ввечері—урочисте засідання сільради... Вистава»...

«Під'їждимо до села. Ще здаля відчувається свято. Над ворітьми виставки вітер полоще прапори, прикрашено, оздоблено трибуну, струнками рядами вишикувано сільсько-господарське знаряддя. Сила народу. І святочний шум»—так описує «Радянський Степ» свято у селі Різдявці на Мелітопольщині.

«Зранку всі центральні вулиці села весело зацвіли святковим селянським убранням. На вулицю вийшли всі,—й старі й малі, й чоловіки, й жінки.

«Заграли музики. Всі сільські установи й селяне з червоними прапорами вирушили шходом на селі».

«Скрізь селяне врочисто виходили назустріч походові з снопами жита цього річного врожаю, що їх було прибрано безліччю квіток і вітали похід (С. В.—Щіт на Волині)».

Захоплює «свято врожаю» і нові села. Наприклад про село Скалатівку на Гуманщині пишуть:

«Наше село дуже мале, а до того ще й біде. Найбіднішого села на район нема як оця Скалатівка. Ніколи ще в нас і «свята врожаю» не святкували.

«Цього року ми святкуємо вперше.

«Позносили селяне експонати та мало, бо хтось пропустив чутку:

«Неси, неси... більший продналог па-сладуть».

«Та ввечері зійшлося багато селян на виставку.

«Вони стали порівнювати експонати, та виявилось, що ті, хто обробляв землю по культурному, мали з десятини пшениці 150 шуд.»

Чому ото треба було «пропускати чутку» в Скалатівці? Старим, темним селянам? Але ми маємо й другий факт. На Городнянщині в одному селі повіство й церковна громада активно виступили проти «свята врожаю».

Багато переведенню «свята» допомогли шовфєрські товариства, робітники заводів, пукроварень то-що, які внесли до «дня врожаю» гасла міста.

Не можна обійти мовчанням і той ролі трактора, що він відіграв на святі. Трактор «символ» майбутнього хліборобства, символ влади селянина над землею. Друге,—трактор символ міста,—це там, на заводах, його роблено. І тому він центр уваги селян.

Наприклад, читасмо:—«коли це комуна «Червона Зірка» вивезла трактора, всі швидко сунули до нього розглядати, дивуються, радіють з цього винаходу на користь селянству».

«На другий день рано з с. Хвоцьки приїхав трактор. Яка до була людина на селі, то пішла за трактором»,—пишуть із с. Килишівки.

В с. Кабаньому вивезли аж 12 тракторів,—всі, що були в районі. Загалом кажучи, трактор усеюди був на почесному місці. Та й сам він уже увійшов у побут, а другі села про нього мріють.

Жолосальну роллю цього року на «святі вро-

жаю» відіграли с.-г. виставки. Вони теж уже увійшли в обихідку села. Коли пригадати, що всього кілька років тому наше село взагалі нічого не знало про с.-г. виставки, то тепер воно виставляє свої експонати сотнями. Як культурне явище, с.-г. виставки чим далі, тим більшу відіграватимуть роллю.

В с. Манжелії (Кремінчуччина) 94 селян виставили свої експонати. Але не в цьому вага, а в другому: «Селяне глухої забитої за парату Манжелії, пише сількор,—в день свята «Дня врожаю» побачили першу в селі електричну лампочку».

А в другому селі велике здивовання викликала молотба трактора,—він не тільки молотил, а й шийв і нашивав зерно в мішки. В третьому місці була своя дивовижа, в четвертому своя.

Одна із провінційальних газет так характеризувала «Свято врожаю»:—«Уже тепер «Свято врожаю» в масах сільського населення рахується за своє свято, важливе й необхідне. З бігом часу воно цілком увійде в побут села, буде зарані підготовуватись і переводитись зі свідомістю людської колективної переваги над силами природи. Це свято труда, що з часом замінить і знищить церковні свята, як непотрібні».

До того часу ще далеко. Але уже зараз «свято врожаю» набуває чисто народніх рис, втягує в себе маси, а головне, несе нові погляди як на природу, так і пропагує нові соціалістичні форми сільського господарства.

А оскільки соціалізм не можна розуміти без соціалістичного побуту, то «свято врожаю» у нашому селі відіграє тим більшу роллю, що воно ті елементи соціалізму туди несе.

П. ЛІСОВИЙ.

П. Загороднюко.

Восени

Не раз старий Дмитро, що давно вже служив у пана Марцинкевича «камердинером» писав своєму синові з Варшави десь аж на Лемківщину в Палагівці, щоб той випровадив онуку Галинку до нього. Бо що там на селі вона робитиме? Однак, землі немає, а в Варшаві то зовсім друге. Перш за все велике місто, а Галинка «файна», бо в роду Пиндиків некресивих не було. Можна буде десь поставити на службу «покоївкою», от хоч би і в сина пана Марцинкевича, поручника «шволежерів». Тим часом служба, а там буде «видкося». Може й заміж вийде за поверх-строчного сержанта, хай навіть за фрейтора й то краще, а ніж за «цивілля». Це не те, що якийсь там хлопець з Палагівців чи робітник з Борислава робе, робе і ніколи нічого ні за ним, ні перед ним.

Батько Галинки радився зо всіма й доводи старого, стверджував сам пан «осадник» родом з Варшави, до якого ходив Пиндик на варту, щоб «газди» була не спалили. Кожен вечір бувало батько Галинки заходив до кухні, кашляв і починав:

— Пише, пише мій старий абись прислав я дівку. Га-га, тож світ, такий світ аж страшно робисимем.

Пані «осадникова» давала «гербату» і давала:

— Атож, дб за усіх цих смердячих русівів не дала б одного варшавянина.

Літературна алгебра

(В порядку обговорення).

В статті «Літературна арифметика» С. Пилипенко («Ж. і П.» № 40), відповідаючи на мою статтю в № 38 «Ж. і П.», заспокоює письменників та радянське суспільство, що мовляв на фронті видання нового красивого письменства та теоретичної мистецької літератури «весь обстоїть благополучно» і навіть більше—видавництва ніби то дають таке місце в своїх планах мистецькій літературі що «бодай тільки написати путячого!», а відрукувати раз п'януть.

Щоб довести це С. Пилипенкові довелося взятись не до простої арифметики, як то було в моїх підрахунках, а до алгебри з цілою низкою іраціональних чисел.

Перші іраціональні числа це 100 письменників, що пишуть по 10 друкованих аркушів на рік, а разом 1000 друкованих аркушів!

Якщо це перевести на звичайну мову то вийде, що у нас на Україні є 100 письменників, які нічого крім свого писання не роблять, бо ж 10 друк. аркушів пристойної прози (будемо говорити на цей раз про прозу) може написати письменник доброї кваліфікації, коли він тільки на цій роботі сидить. Спитаємо тов. Пилипенка де у нас є такі письменники? І скільки їх?

На це запитання не можна відповісти інакше як тільки:—письменників які б тільки на письменстві працювали у нас на Україні немає, а значить про пересічну цифру 10 аркушів продукції немає чого говорити. Коли при сучасному стані письменники дадуть пересіч-

Входив пан «осадник» і починалась довга розмова, що тут «некультурні хлопці, бруд, сміття, а там все. Там цивілізація».

По вечері йшов на підвір'я, обходяв стіжки й думав: ні, така треба послати.

Та й старий Дмитро, що приїздив якось по весні на «шаканці», розмазував таке, що не можна було втриматись. Мабуть старий щось мав на умі й когось на прикметі, дарма ж не буде говорити.

Ледве стягнувшись на дорогу та на вбрання Галинці й шаренці восени з шкелонами, наказами про обережність та парюю марок відправили Галинку до Варшави.

Галинці було тільки шіснадцять років і вона вперше їхала по залізниці. Все було для неї нове. Якесь інші люди, не такі, як в Палагівцях. А потяг так лагідно вистукував: дідусь-дідусь-дідусь.

Потяг добіг до Кракова в дванадцять ночі, а в дві години треба було пересісти на другий, що йшов до Варшави. Сяйво електрики, біганина, гудки паротягів приголомшили Галинку й вона з цікавістю дивилась великими очима навколо. Було і страшно і радісно разом. Це-ж тільки Краків, а тож Варшава. Там ще більше світла, ще краще освітлені й мабуть добрі—бо коли треба—то чоловік злий.

Дідусь в своїх листах описував, що його пани дуже добрі. Після обіду завжди дозво-

по по 3—4 аркуші нового матеріалу, то це буде добре, бо максимальна продукція (це можна перевірити на якому хочеш письменникові) є не звиш 5—6 друк. аркушів на рік.

100 письменників високої кваліфікації не менш іраціональне число. Ми обраховували на підставі списків літотранспорту, списків співробітників наших журналів, і виходить з значною натяжкою число письменників, що активно (більш-менш) працюють в літературі не звиш 70 осіб, з яких половина пишуть вірші, яких як відомо не пишеш на десятки аркушів на рік. Звичайно тут обраховано белетристів і поетів, не беручи критиків число яких обмежується числом пальців на одній руці.

Отже виведена в 1000 аркушів річна продукція красного письменства є ще більш дуте число бо воно утворилося шляхом помноження двох дутих чисел.

Ми ж обраховуючи річну продукцію красного письменства (не рахуючи перевидань) в 350, приблизно, аркушів прунтувалися на цілком реальних числах і гадаємо, що навіть така кількість продукції можливо перебільшена.

Це не значить, звичайно, що видавши в наступному році 350 друк. арк. ми цілком можемо задовольнитися. Не треба забувати, що зараз ми маємо потребу в перевиданні цілої низки творів нового красного письменства, які писалися не протягом одного якогось року, а кілька років поряд. Це вже, не говорячи про потребу у виданні теоретичних праць, перекладів з чужих мов, яких у нас бракує та критичних праць. Можливо це й буде 1000 др. арк. тільки не одного нового красного пись-

менства, а з мистецькою літературою, про яку тов. Пилипенко і не згадує.

Як же видавництва задовольняють потребу у виданні? За С. Пилипенком краще ніж треба. Щоб довести це «краще ніж треба» він наводить цілий синодус чисел не менш іраціональних, ніж і числа продукції письменників. А саме: Худсектор ДВУ має на прозу 120 аркушів, на поезію 20 аркушів, на критику 30 арк., на літ. альманахи—35 арк. по юнсектору—40 арк. по військсектору—40 арк., по дитячій літературі—20 арк. по науковій—40 арк. по підручній—20 арк. «Книгоспілка» має на красне письменство—60 арк. Видавництва «РУХ», «Український Робітник», «Слово», «Час», «Плужанин», «Маса» по 30 арк. разом 150 арк.) 25 арк. видадуть самі автори, або якісь газети чи журнали,—20 журналів на Україні за рік надрукують 500 арк. Три нових українських журналів місячників надрукують 400 арк. літературного матеріалу.

Звичайно коли так вираховувати то можна і всю продукцію видавництв назвати продукцією нового красного письменства, і «Книгоспілка» в такому разі видає ще 60 др. арк. а принаймні 160! Бо ж за Пилипенком виходить що дитяча, юнацька, військова, наукова і підручна то все нове красне письменство. Очевидно тов. Пилипенко в красне письменство враховує і читанки Воронців, і хрестоматії Плевак. На жаль ми не можемо рахувати «новим красним письменством» казочки з малюнками для дітей дошкільного віку, та «оповідання про те, як збудовано Радянську Державу», хоч з якою б повагою до них не ставились. Не приймаємо «в серіоз» і посилання на видавництва «Час», «Маса», «Плужанин»,

«Рух», «Слово», «Український Робітник», які ніби то видадуть по 25 арк. а разом 150 арк., бо найбільше з них от вже місяць не спроможатися дати відповіді на пропозицію у 25 аркушів художньої прози. Не менш фантастична цифра і для журналів тих 20 журналів (очевидно рахуючи і сільсько-господарські!) які надрукують 500 арк. Ми знаємо на Україні лише 3—4 літературних журнали, що друкують художню прозу і поезію—решта вимагає хаттурки пристосованої до певного моменту, може і дуже потрібної, але такої що має дуже мало спільного з новим красним письменством.

Три нових місячника, що певно не будуть товщі за 10—12 др. арк. і будуть містити не тільки красне письменство, а й інший матеріал, теж звичайно не спроможуться надрукувати 400 арк. красного письменства.

Але коли припустимо, що журнали та військові сектори надрукують ту апокрифічну кількість в 1500 др. арк. справді таки нового красного письменства, то невже за С. Пилипенком виходить, що рік раз побачивши світ на сторінці журналу не має права на видання її окремою книжкою? А в нас, певно, не менш трьох четвертей надрукованого в журналах видається окремо і нічого в цьому ненормального ми не бачимо. Говоримо це тому, що плутати видання нового красного письменства з профспілковими журналами не варт—це тільки затемнює справу. На справді з поправками С. Пилипенка ми маємо в плані ДВУ 170 друк. арк. та 60 др. арк. у «Книгоспілки», а разом 230 арк. про які і можна говорити серйозно не плутаючи в красне письменство хаттурки Воронців.

ляють з панського столу брати решту ларців для себе й для поручникового сестера, за яким доглядав він.

Галинка з'їла трохи хліба з солониною й замріяна заснула. Хліба треба знати лемківській дівчині, що на великих вокзалах не можна дрімати? Хліба Галинка знала, що «фраєри» вже взяли її під свій догляд?

Галинка спала й снілося їй, що вона в Варшаві. Вечер... Дідусь з ідальні приніс «тистечок» з панського столу й вони в трьох з сестером діляться засощами. Ще багато де того снілося Галинці, та дзвінок розбудив її. «Його мосць» з блискучими гудзиками і в майсь дивний папір басом попереджував, що за п'ять хвилин має відійти потяг до Варшави.

Галинка схопилася як опечена й почала шукати свій клунок, де були гроші, квиток і хліб. Клунок не було, не було й квитка й не можна було їхати. Галинка скаміяніла стояла й не знала, що робити. Спитала у кількох пасажирів, але їм було не до неї. Одні спішили на потяг, другі з потягу. Всі бігли... йшли... Входили і виходили. Галинка відтиснута в кутку сіла на лаву й плакала.

В сутінках кутка сиділа й ридала. З великих зляканих блакитних очей капали горючими сльози на згорнуті на колінях руки. Їй перед майбутнім обгортав слизкими лапами груди. Проходили повз, а вона чужа серед чужих була у великому смутку.

Підкрадався ранок. Сірим привином заглядав у вікна. Лихтарі блідли наче сухотні. Ніч ховалася в кутках під лавами.

Останній потяг прийшов з Познані, викинув з себе хвилю сонних пасажирів і в вок-

залі почала затихати сутолока. Прийшли заспані робітники й почали мести, мити і прибирати вокзал.

Галинка не рухаючись сиділа у своєму кутку і не могла відігнатися від настирливої думки—як бути?

«Його мосць», коли йшов від буфету, забачив Галинку і насупив брови.

— О холера, ще чекає якого «фацета»,—пробуркотів він собі під ніс,—чого сидиш, їди геть, бо тут вже нікого не буде,—сердито сказав він Галинці.

Галинка злякано схопилася, протягнула руки. Червоні слізані очі благали не протягати. Хотіла розказати, що в неї вкрали клунок, що вона їде до Варшави, але «його мосць» не збирався слухати, схопив за плечі і виштовхав на вулицю.

— Ач, повія, думала мабуть на мені заробити! Іди, іди, а то покличу поліція й він візьме тебе собі на втіху даремно, а так то може ще на кого натрапиш.

Цілий день проходила Галинка по великому незнайомому місту й думка з голови не виходила, що ж його робити? Кілька разів проходила одні і тіж вулиці, все збирався розказати комусь про своє горе, попросити у когось поради, але то боялася, то не намілювалася, а то все були неіснуючі ті що йшли, той дуже сердитий, той спішав, а той здавався великим паном.

Було вже коло десятої вечора. Дрібний дощ наче крізь сито сів на брук і він блищав як лакований. Галинка сиділа посніла на сходах біля великого будинку, і дивилася на вікна, де так тепло і радісно сві-

тилося. Було холодно, але на станцію боялася йти, бо думала, що її знову звідти проженуть.

Зрідка проходили під парасолами, чи в гумових плащах перехожі. Йшли до своїх хат, де було тепло і світло.

Нарешті з одчайдушністю встала і рішуче підійшла до військового, що весело насвистував «оберек».

— Пане,—тримтятим голосом промовила Галинка,—допоможіть мені. Я... Я їду до свого дідуся.

Пан поручник шволожерів був у веселому гуморі в цей вечір. Він був у відпустці і приїхав з Варшави до своєї нареченої, а тепер саме повертався від неї.

— Треба забавитись—майнула думка у поручника.

Подивився на Галинку і зразу зробив її оцінку.

— Дівчина «фест».

— Підем до мого помешкання,—звернувся весело поручник до Галинки.

Галинка зраділа. Йшла недовго. Готель «Полонія», де мешкав поручник, був недалеко. Коли ввійшли в готель—вартівний в конторі весело підморгнув поручникові.

— Де пан дістав таку кралю?

— Го-го, я маю смак—відповів поручник.

Галинка сиділа на канапі в розірваній сорочці і помутнілими очима дивилася на поручника, що спав на ліжку. На скаміялому обличчі зазмер жах. За дверми почали ходити. Це свідчило, що всі вже повставали. Встав і поручник, потягнувся і, зморщившись, глинув на Галинку.

Але припустимо на одну мить що у нас з якимось красивим письменством насправді, як каже С. Пилипенко «все благополучно», то чи не вкаже нам хто з видавничих математиків в якому видавничому плані стоїть література по мистецтву? І неже ж таке у нас нічого в цій галузі видавати? І неже таки нічого цікавого в цій галузі немає в західно-європейській літературі?

Втім то й справа, що пишучи про потребу нового мистецького видавництва я мав на увазі не тільки нове красне письменство, а й мистецтво взагалі, що зовсім з боку видавництва не обслуговується.

Ми не знаємо, чому це видавництво може існувати тільки при власній крамничці, як хоче забезпечити нас тов. Пилипенко, коли ці «Мисль» ні Френкель таких крамниць не мають і дають неймовірну продукцію.

«Отож проект О. Слісаренка кустарничий» запевняє С. Пилипенко і рядом нижче співає дитирамбі кустарним видавництвам...

Наприкінці кинувши вину видавничу математик дозволити собі запитати шановного опонента скільки йому приходить одмовляти письменникам у виданні їх творів працюючи в ДВУ і скільки друк. арж. вже купленого і оплаченого матеріалу з красного письменства не увійшло у плани наступного року? Авторів цих рядків працюючи у жіночому видавництві одмовляти доводиться часто і зовсім непоганим авторам і це зараз коли видавничий рік тільки що почався. От чому ми, при всьому своєму бажанні не можемо вигукнути «ура!».

О. СЛІСАРЕНКО.

— Одягайся і можеш йти.

Галинка мляво встала, одягнулася і розбитою ногою пішла в двері.

— А гроші! на тобі гроші—гукнув поручник.

Не обернулася. Вийшла на вулицю і пішла. Ходила цілий день. Боліло все і від ходіння і від ночі. Хотілося їсти, бо вже майже два дні нічого не їла.

Зося, стара повія, яку знали всі краківські улани, пригортала Галинку до своїх сухотних грудей і заспокоювала.

— Не плач. Я так само була молодою. Мене теж було згвалтовано і викинуто на вулицю. Спочатку було страшно, а потім привикла. Колись була в ціні, а тепер тільки мерзнеш та мокнеш на вулиці, як пес. Ніхто не бере—хіба цигарку який дасть. перебиваюсь тим, що підтримують мене такі ж, як і я та продаю потроху те, що вдалося взяти з їхніх. Одна віха залишилася—це кокаїн.

— Дідусю, дідусю,—хлипала по дитячому Галинка.

Зося забрала з вулиці Галинку, вхопилася за неї, як за скарб. Становище її було тяжке. Ніхто вже її не брав і собою вона не могла нічого зробити, а товаришки могли дати їй лише на хліб, щоб не змерла з голоду. Але кокаїн—остання радість, за що його купити? Зося твердо вирішила утримати біля себе Галинку, щоб та замінила її і щоб з неї скористати...

Хоч за користування нею і давали великі гроші,—та вона їх не бачила. Всі гроші йшли Зосі, яка тепер воскресла. Мала кокаїн,

добру їжу і кожен ранок пила чорну каву з лікером. Не забувала вона і про Галинку: справляла їй сукні, купувала шарфуні.

Одноманітне, нудне життя тягнулося сіре, безраднісє. Десь далеко в душі маленьким вогником жевріла надія—дідусь. Може він колись, якимось десь зустріне і вирве з цього страшного багна маленьку Галинку, яка навіть не розуміла того жахливого оточення, в якому була.

Повесні блідими вечорами, коли серпанок ночі опускається на землю, Галинка виходила на вулицю, на «місце постою», але довго нукати споживачів, як у звичайні дні, не могла і йшла до парку, де каштанки з розгуканими бруньками темно курилися. Робилося радісно. Щось підступало до грудей, чогось хотілося певдогого, незрозумілого. То було перше почуття, перше кохання, що спало і тепер розпускалося під першим полихом весінного вітру. Тягнулося, шукало чогось—як віти каштанів до пестливого проміння весінного сонця. Але треба було заробити Зосі на кокаїн. Треба десь в дощ перебути і Галинка поверталася на колійову і заглядала перехижді у вічі. Грала стегнами.

Часто ходила на вокзал. Ходила з якоюсь незрозумілою надією, що може як раз колись без грошей буде йти якийсь потяг до Варшави і вона поїде туди до свого дідуса. Поскаржитися йому. Вони вдвох пошукають того пана офіцера, що так зганьбив її в ту ніч, що штовхнув її на оце теперішнє жаліве.

Елегантський експрес привіз лановельможних з Варшави на художню виставку Краківської академії мистецтв.

„Безвольний інтелігент“⁶ в англійській літературі

(Редантор Харболт* Джона Харгрева)

Як живе і з яких думок живиться «типовий інтелігент» в сучасній Європі? Така середнього кола людина middle man, що живе продаючи свою повсякденну інтелектуальну працю, одягається ж пристойно «comme il faut», мешкає в західній, упорядкованій частині міста і буває в буржуазно-аристократичних вітальнях. Він літератор або вчений, редактор, або професор або інженер, поневіряється десь серед осередних класів сучасного суспільства. Він часом буває здатний правити за рупор то буржуазії то пролетаріату, а десь на дні душі він зостається все тим самим невпевненим в себе, хитким, незначним дрібним буржуа. Соціологові та політикові він цікавий як флюгер, що вказує напрям історичного вітру. В перший рік війни цю європейську «інтелігентну» людину, чи засідала вона у II Інтернаціоналі, а чи була цілком аполітична, шовіністичний бурян заніс далеко геть від розважної культурної думки. Він шов на призовні пункти охотником, гримів красномовними передовицями в газетах, вигадував, робив пюетки та наклепи в інтерв'ю, відозвах, маніфестах, а коли хвиля спала, коли війна скінчилася і американська буржуазія шорухувала свої бари, а європейський пролетаріят тільки що почав загрозити своїм рани,—цей інтелігент опинився на міліції. Він теж почав підраховувати свої... гріхи. Європейський «типовий інтелігент» обернувся на «каланого інтелігента». Він починає підписувати пацифістські маніфести, підносити гасло «Пан-

Европи», вітати «Лігу Націй». Це він попирає небувалу популярність Достоевському «грандіозним літературним каяттям великого грішника» і моду на Чеховщину, на Чехова з його нерішучими розв'язаними героями. Цей самий інтелігент з учительськими, науковими з журналістськими делегаціями приїздив до наших радянських міст, щоб короткозорими, але патхненними очима поглянути на творчість молоді класи і молодого життя.

Соціальна та психологічна формація цього інтелігента виповорилася на Заході тільки в наші дні. Його короткозорі очі в рогах окулярах чи в пенсне щільно зорять на нас з літературної мозаїки письменників європейського сьогодні. Уперше накреслив цього типа Герберт Уелс у «Містері Брітлінгу». Уелс—письменник здатний пророкувати на десять років вперед.

Містер Брітлінг, що чисто про все міркує, але нічого нічого не робить, і раз ураз вагається,—це перший з англійських «чехівських» персонажів. Від романів Уелса «Брітлінг» і «Незгасимий вогонь», від новел Катерини Менсфілд, від епопеї Джамса Джойса пішла нова традиція живо писати самокалящих інтелігентів. Між дипломатичними темами буржуазних та пролетарських авантюрних повістей, між Кіплінгом, Честертоном, Джеком Лондоном, Генрі Конрадом десь по середині запропала ця суто-статична тема про «безвольну людину».

Викінчений портрет цієї безвольної людини

Галинка сиділа в першій класі і дивилася на приїжджих. Раптом сховилася. Її щось наче штовхнуло. Напроти сів поручник тволежерів, з якоюсь шапкою, що так щасливо всіхалася. Галинка впізнала поручника одразу. В голові закрутилася думка. Пальці корчили і вони склалися так міцно в кулаки, що нігті грузили в долоні. Раптом в очах засвітилася якась рішучість і вона схопила жбанок, що стояв на столі з водою і жбурнула поручникові в обличчя. В цей рух Галинка мимохіть вклала всю свою ненависть, що надавала їй колосальної сили.

За мить сірі лагідні очі поручника зробилися безбарвними—любимі і тепер вічним лямом—сліпо дивились кудись в безвість. Поручник то затуляв тримтючими руками обличчя, то старався видобути «шпалера».

Пані зойкнула і завмерла. Пасажири схоплювалися і бігли на скандал.

Дідусь, що брав участь в подорожі молодженів «панства» Марцинкевичів, почув з багажного відділу галас, проштотхнувся до першої класи.

Галинка впізнала дідуса і кинулася йому на зустріч.

— Дідусю! Це я йому!

«Камердин» розгублено зупинився і глянув на Галинку, а потім на пана Стаха, в якого на вищеченому обличчі кривавилися плями.

Але це мить,—у слідуючу:

— Пане, це хто? Вона?!

— А, хлопка, гадюка! Я тебе не знаю. Візьміть її!

Ще про художників та їх становище

і остаточне досконале завершення інтелектуального, цеб-то безвольного англійського типу, ми зустрічаємо в новім романі Джона Харгрета «Редактор Харботла». Тут найповніша гармонія між перетретним задумом автора й композицією портретного роману. Почаївшись на перших сторінках цілком динамічно, майже в стилі авантюрного роману, смертю двох синів, втечою жінки, роман далі точиться дуже тягуче і кінчиться порожнім місцем—цілком статично—ні традиційним одруженням, ні замиренням, ні розлукою, ні розв'язанням філософських питань редактора Харботла. Повість про редактора «Вечірнього Еха», що улав з себе англійського Йова, прибитого через війну загинеллю всіх синів і втечою дружини, має однак за тему не його пригоди, а те як ці нещастя сприймає інтелегент. Подібно до пана Бержера у Анатолія Франса, він більше мучиться від розмислу на тему про свої нещастя, ніж од їх безпосереднього відчуження. Його єдиний рефрен, що проходить крізь увесь роман «я ні в чім невпевнений» це типове гасло інтелекції, що загинула в соціальній боротьбі. Зоставившись сам один вдома без жінки, без дітей, Харботла надумався піти пішки в мандрівку по Англії, шукаючи «правди», піби середньовічний пілігрим, з чомоданом гріхів за спиною. «Гріхи» слід означити в подвійнім розумінні. Це поперше атрибути буржуазного суспільства, що він узяз з собою в чомодан і подруге це цивілізовані звички і забобони. Та коли буржуазний пілігрим правдолюбєць замолоду, за часів Кромвеля, шов в мандрівку з одною книжкою, з євангелієм; а пролетарський мандрівєць нині рушає в подорож з другою «Єдиною книгою» з Марксом, або Леніним, то редактор Харботла мусить з прикриттю та жалем констатувати, що у нього нема єдиної книги. Він читав багато книг, а уривки з них запали йому в пам'ятку. Наука Дарвінова і Геологія Лайбеля, астрономія Фламарионова і соціологія Огюста Кюнта і велика сила інших. Та «нема одної і єдиної книги»—і в цім трагедія сучасного європейського інтелегента. Мандрування редактора Харботла по Англії без єдиної книги в руках, без ніякої мети—така є тема цього роману. Редактор Харботла зустрічається з різноманітними громадськими персонажами, з професором, захопленим спиритизмом (типова постать сучасної Англії), з митцями, що «проповідують» здоров'я і життя для самого життя, з теософами, з лордами, що пудьгують життям, з селянами, що ніколи не знають шудьги, з облудними провісниками релігійного спасіння,—та ніколи не знаходять відповіді на свої громадські та особисті запити. Нездатний на гачок спиритизму і перковного облудництва, колишній редактор залишає собі єдину втіху—географічний атлас світу—символ єдності людства і цей символ він бере собі за прапор, немов би бажаючи помститися над своїм недавнім патріотизмом. Кінчиться роман—як ми казали—нічим. Ні закохання в паречену свого сина, ні дружина, що знову вернулася до нього, ніщо не дало йому втіхи і заспокоєння і він зовсім випадково вмирає. Цей кінець зовсім невдалий під поглядом авантюрного роману, але цілком закономірний, як що ставитися до нього, як до психологічної повісті про безвольну людину. Під цим поглядом «Редактор Харботла» краще і найяскравіше здатний відповісти на запитання, як живе, як нічого не робить, про що гадає безвольний типовий інтелегент, цей показовий громадський флютор за часів північного європейсько-політичного стилю.

А. ЛЕЙТЕС.

Так, на Україні починає зарисовуватися сагроза випливання художників. Не лише досвідчені майстри, а й молодь при першій можливості подинає Вкраїну, щоб виїхати до Москви або Ленінграду. Причина дуже ясна: майже повна незабезпеченість матеріального стану. Наші великі міста, як Харків, Київ, Одеса, Катеринослав,—нічого не пропонують митцєві.

Скажемо, можна прожити в Одесі кілька років і не заробити ні копійки зі свого фаху. Це таке становище кваліфікованого майстра. А яке ж становище студента?—Пипуть вивіски, грають у ливнушках «Пипцестру» і дихають морським повітрям, коли ще можна дихати.

Приклади з життя доходять до смішного. З осені минулого року до весни поточного я, як художник, наприклад, заробив 23 карб. 15 коп. І уявіть собі за що—знімався на кіно-фабриці у фільмах: «Життя Т. Шевченка» та «Гамбург». Це було горе—не робота. Звичайно, це маленький епізод, але він досить характерний для нашої великої дійсності. Знову можу навести протилежні приклади: здатна молодь, що тут майже гинула з голоду, поїхавши до Москви, має змогу продовжувати своє навчання і заробляти на життя. Чому ж це так? Чому не можна створити якоїсь бази, щоб врешті унормувати вплив культурних сил. Я візьму для цього хоч би ВУФКУ, а властиво кіно-фабрику в Одесі. Я вище згадував,—кіно-фабрика не знайшла для мене кращої роботи, як дати випадково ролю актора. Та ж сама кіно-фабрика ушерто замовчує й ухилиється від користування студентськими силами П. О. М.,—ні переговори, ні листування ні до чого не doprowadили. А користуються вони по більшості силами нелігтованими, але в кожному разі не студентськими. Те саме діється і в театральній справі, коли навіть місцеві художники, що зробили на замовлення роботу, мусять потім позиватися, бо їм не хочуть платити. Зараз як раз іде така судова справа в Одесі. Зате театри можуть, не питаючись художника та навіть не балакаючи з ним, ставити його ім'я в афіші, як це зробив зараз зі мною Одеський Оперний театр. На таке—здатності скільки завгодно буває. В клубному ділі так само не важко, бо туди художників і молодь закликають лише на даремну працю, як це недавно запропонувала Одеська спілка «Робітис». А видавнича справа, то вже шкутильгає на чотирі ноги. Випускають такі шедеври, як Одеський «Шквал». Часто гадаєш: навіщо витрачати

гроші на такий сутюміщанський з художнього боку журнал?

А ті, розмальовані одеські трамваї, як би хто бачив!—Ну, ну!... І хтось же все це робить. Культуру «двигас». І виходить, що робота є, але є й тисячі перешкод, які перебороти треба зверху, щоб притягти до неї художні сили й затримати дальший їх виплив. Бо доволі тільки згадати, коли на з'їзді по художній освіті в Харкові ректор Муздрам-іну Одеси тов. Столяров почав вираховувати кваліфіковані сили, що мала Україна і які зараз повтікали, завдяки поганому матеріальному стану, то просто сумно було слухати. А хіба такий рахунок не може подати кожний ректор? Я гадаю, що в цілому він буде занадто небезпечний для молоді української культури. А взяти художні ВУЗ'и та профшколи, то це буде просто жахлива картина. Кожний педагог знає, що то значить у майстерні, лабораторії, чи класі, присутність здатного студента. Здатні студенти, майже найбільший фактор для розвитку всієї студентської маси. Хто з нас не пам'ять, як в минулому здатне студентство давало тон і творило роботу атмосферу.

Отже так бути не може. Про це слід подумати якось серйозно. Знову повертаю до своєї старої думки: треба рухнути Політоси, треба фонди, треба реальної роботи. Бо інакше ми опинимося без людей, без сили, без якого-будь розвитку української мalarської культури. Тисячі і тисячі разів повторював і буду повторювати—коли ж нарешті буде фонд народної галереї? Коли буде поставлено на порядок дня такі фонди в окремих містах та місцях профспілкових організацій? Коли нарешті господарчі органи, зрозуміють, що треба узязки промисловості з художніми силами, а не будуть відхрещуватися од них старим хрестом і випускати речі масового вжитку, як і колись.

Наприкінці коротенько хочу спинитися над становищем в обсягу образотворчого мистецтва. Мені хочеться тут підкреслити, що з галузів мистецтва на образотворче звертають найменш уваги. Коли на театри все таки знаходять великі суми (звичайно, порівнюючи), то на образотворче мистецтво, коли нічого не припадає, то припадає мізерія.

Отож час, давно час подумати про організацію роботи художників на Україні, про організацію збуту їхньої праці, бо сучасний стап буде вести до дальшого випливання художників-маларів з України.

МИХ. ЖУК.

Українські художники в Парижі

Зникає в минулому старий Париж. Париж, в якому вивкується всяка нова течія в мистецтві, в казані якого виварюються тисячі молодих художників всіх країн і народів.

Помалу ця столиця передової художньої думки з світової лабораторії мистецтва перероджується на світовий її ринок.

Париж ботєми, Париж художника, замінюється Парижем «Маршана».—Парижем гендляр мистецтвом.

Тут сотні салонів, тисячі «маршанів»—спекулянтів мистецтва, що під їх впливом

перебувають великі шари паризьких художників, приєднували роботу художників до смаків змішаної моди міжнародної буржуазії.

На цьому утнюєному золотом ґрунті пишню росквітлю рафіноване еклектичне мистецтво занепаду, що все більше й більше полижує культуру паризького художника.

Однак культурні традиції Франції ще сильні й невеличкі групи передових французьких художників залишаються незалежними от всесвітнього «маршана».

В їхні лави нове життя й кров вливають чужоземні художники, в першу чергу художники, що приїждять з радянського союзу.

З національностей радянського Союзу, що мають своїх представників в художньому Парижі, поруч з руською й армянською, особливо сильна українська художня колонія. Де-хто з українських художників, не дивлячись на свою відносну молодість, вже звернули на себе серйозну увагу французької художньої критики. Насамперед це Бабій і Глущенко, що в своїх роботах приєднуються до передової течії французького мистецтва.

Вся епоха «ізмів» з початку ХХ століття вийшла під сильним впливом художнього мистецтва. Як що кубісти і серйозно замислювались над виображенням трьох-мірного в малюванні, то серйозно це завдання будували малювальну форму і малювальний обсяг, поставлено це Сезанном, зрозуміли тільки поодинокі кубісти, а весь широкий рух кубізму перетворився тільки у вивчення плоскісної композиції картини з плоскісною деформацією малювального обсягу. Цим грішать аналітичні речі Пікасо, в цьому напрямку працює і Леже.

Під знаком повороту до Елгу за останні роки розвивався рух за нову «вещественність» в малюванні, за нову форму й виображення. Однак коли досить широкі художні кола зрозуміли це як безпорадне копіювання старих художників класицизму, то тільки декілька з Дереном на чолі розглядає це відродження форм і виображення, як шлях до нового реалізму. До цієї групи належать Бабій і Глущенко.

Останні роботи цих художників вказують на їх, як на передових культурних майстрів, що не обертають «енгізм» в еклектичне ретроградське зовнішнє копіювання старих майстрів. І тому в їх роботах помітно животворний вплив старих художніх шкіл, особливо чітко це виступає у Бабія, що перебуває під сильним впливом італійського «кватроченто». —Малює 15 століття. Не менш цікаві роботи, що відносяться до тої ж групи українських художників Біляк, Мінчина, Козинцева й Екстер. Коли представник старшого покоління українських художників на Заході —Архипенко, що поміняв свою дружну художню батьківщину Німеччину, де його популярність дуже велика, на долари багатого дяді Сама, коли він своє мистецтво несе до мецената, що примушує його служити лише в декадентському декоративному буржуазному салоні, то більш молоді українські художники Глущенко, Бабій працюють зараз в тісному контакті з комуністичною групою Кларте, що в своєму салоні організовують виставки цієї групи.

Почасти, як раз цей самий тісний зв'язок з передовим угрупованням французької комуністичної інтелігенції допоміг їй звільнитись від декадентської естетської «лівізми» Архипенка й вступити на шлях реалістичного мистецтва. Треба сподіватись, що з кожним роком буде зближуватись й соціальна цінність робіт цих художників.

Б. С.

Театр „Березіль“

(До відкриття сезону).

Можна належати до якого завгодно художнього табору, але не за яких умов не можна заперечувати тої величезної ролі, що її відіграв в історії сучасної української театральної культури театр «Березіль», як не можна замовчати і тої виключної художньої цінності, яку він із себе являє. Коли про цей театр маси знають менше, ніж слід було б, то тут провини самого театру менше, ніж когось другого. Не раз відзначалося в пресі, що коли б ми поменше оглядалися на всі боки, або критично відносилися до того, що робиться в других, ми б навчилися айменше цінити те, що маємо самі.

Є два безперечних моменти, що дають нам право говорити про «Березіль», як про художнє об'єднання виключного порядку. Це: революційний зміст і мистецькі шукання театру.

Пригадавши всі відомі театральні об'єднання Союзу, мушу визнати, що не знаю ні одного другого, крім «Березіля», де б дійсно революційна політична думка йшла так тісно, плече в плече, з чисто естетичним її втіленням. Рішуче всі постановки «Березіля», чи то буде нова п'єса сучасного українського драматурга, переклад європейського автора, чи переробка старої п'єси, — рішуче все просякнута витриманою класовою ідеологією пролетаріата. В цьому відношенні в театру, принаймні до цього часу, була цілком чітка цільова установка. І за всі свої художні шукання театр ні разу не відходив з бік від неї. Ще не було випадку, щоб самий привабливий художній екскурс відлучив березильців від їхньої основної установки. Така твердість курсу говорить за те, що ідеологія в Березілі є фактор одночасово й стійкий і органічно колективний властивий, не нав'язаний з боку, а є частиною

самої справи. Але березильці так само певні, що форма є теж частина ідеології. І художня форма в їх йде не тільки паралельно з політичним змістом п'єси, що вони виставляють, але і з цього змісту випливає. Інакше кажучи, тут ставиться й по можливості здійснюється та нерозривність форми й змісту, яку марксистська естетика висуває, як основу для всякої художньої речі. Можна скільки завгодно сперечатись про те, в якій частині «Березіля» цю нерозривність подає, чи дійсно він її досягає, але ні в якому разі не можна сперечатись проти того, що у «Березілі» такий курс на нерозривність є. Я сам далеко не однаково приймав спектаклі березильців, сперечався проти окремих місць і навіть цілого спектаклю, однак ніколи не заперечував того, що в Березілі зроблено й досягнуто.

Шляхи художніх шукань «Березіля», по дивлячись на те, що існує він порівнюючи не довго, широкі. І в свій час автор, якої небудь монографії про цей театр, або історик українського мистецтва докладно змалює художній шлях Березіля, розкаже як він еволюціонував, розвивався, як в своїх естетичних шуканнях переходив від одної художньої форми до другої. Ми тут обмежимося об'єктивним твердженням того, що шукання ці були завжди упертими, іноді більш вдалим, іноді менш, але завжди овіяними високою ідейністю колективу. І тому його спектаклі завжди цікаві, захоплюють глядача й обов'язково розпалюють пристрасті своїм безмежним бунтівництвом.

І те, що цей театр оселився на території нашої столиці, мусять надати йому нових сил для розвитку. «Березіль» завойовував собі право на увагу.

І. ТУРКЕЛЬТАУБ.

Пасинки театру

Тобі. «Галльорка», ці рядки від щирого серця.

Хто він, глядач з «галльорки»? Робфакевець, вузівець, комсомолец, робітник, службовець зі ставкою, геть далекою від спеціальної, селянин, що випадково потрапив до театру, червоноармієць, ніколи—непівець.

«Галльорка» — це ті, кому театр—свято, театр—школа, театр—глибокі переживання, театр—захоплення. «Галльорка» — це гарячі оплески, блискучі від захвату очі, палкі розмови, змагання в антрактах і поза театром за те, що давалось зі сцени.

«Галльорка» — це кількагодинні черги по квиток, режестомія на харчах, на одязі, на взутті для того ж квитка.

«Галльорка» — найщиріший, найбезпосередніший глядач у театрі, найвдячніший об'єкт роботи свідомого своїх завдань театру.

«Галльорка», як являє—дитина старого, передреволюційного ладу. Туди, на гору, загнало її оте пересичене буржуїство, що розважалося по театрах.

І «ложі з партером» барикадувалися від «галльорки» високими цінами на квитки, а як де—то й просто замикалися від того нефешенебельного елементу грубими дверима

з мідними замками або й цілими мурами, випускали й випускали «галльорку» окремим ходом, набивали її під час антрактів в окремі фойє, там ж злиденні, вбогі, як і сама «галльорка», позбавлені того пишного аптуражу, що ним «ложі з партером» свої фойє прибирали.

Будували театральні приміщення, до цього їх пристосовуючи. А вже тим, щоб «галльорці» було добре сидіти та добре на сцену дивитися, тим найменше собі голову сушили. Курячі сідала якісь будували часом, а не місця для глядача. І не соромились загорьовану кофійку за них з «галльорки» тягати.

Може кому дивним здається: на який біс ці часи—нехай їм грець!—зараз і згадувати. Хіба ж тепер театр, наш радянський театр, не про того «злидня» існує. Хіба ж тепер «ложі з партером» від «галльорки», де замикаються.

От тим то й ба.

Чи доводилось брати вам, читачи, квитка на галерею в Харківському театрі Держдрами чи на галерею та балкон у Харківському ж театрі ім. Шевченка (кол. Мусурі)? А коли б хоч раз там побували, то певне, «дорим» словом, разом із нами ті старі часи згадали.

Отже за ціни нічого не казатимем. Та відмежування від «гальорки» там панує в цілій своїй дореволюційній «прелесті». До театру й з театру «гальорку» перепускають окремим ходом (це, може, й має собі рацію), в антрактах замикають від «гальорки» усі двері, щоб часом не просилася вона в нижчі поверхи; набивають «гальорку» в убогеньке фойє (Держдрама), або й зовсім обходяться без ніякого фойє: на протуар пожалуйте (театр ім. Шевченка).

А місяця, де сидіти, як пороблено на «гальорці»?

В останньому ряді в Держдрамі ви не можете, коли вам хоч трохи не забракло зросту, випростуватися як слід: стеля театру любенько ляже вам на голову. В першому ряді місця проти сцени не мають іззаду билиць, а проход перед другим рядом аж надто тісний. І публіка собі чимчикує брудними, «особливо під сльоту» чобітьми по тій лаві першого ряду, де вам сидіти, а ви все, що вона натопче забирає на свій одіж. А то ще й краще: під час дії чуєш, тобі щось муляє; гульк, аж то чужі такі чоботи чи черевички знайшли собі приміщення на твоїй спині (бо їх ніхто не поставити), мусять поде сидіти, підкорчивши ноги і не розгинаючи їх).

На бокових місцях з другого ряду нічого не побачиш сидіти. Треба стояти та ще й перегибаватися мало не під кутком 45°. Поручат, щоб на їх спертись перед другим рядом, не зроблено. Чи довго видержиш той 45 градусний кут. І доводиться злазити на лаву, де сидить перший ряд, і топтати і калати одіжку тих, що там сидять, і відбувати під час дії митьові, але палкі й гострі діалоги та сцени (сприяє художньому вражінню від п'єси!).

А в театрі ім. Шевченка—там перший боковий ряд відмежували від другого цілою дощатиною загорождою, що типнеться від дверей до дверей. І коли хочеш потрапити до першого ряду, мусиш цілу шеренгу каламутити, здімати на ноги, або ж, додержуючи чемності, перестрибувати через ту загороду на своє місце.

Фізкультура—гарна річ, та вряд чи тут їй місце.

Проти сцени на балконі зроблено тільки один проход на місяць—посередині. А щоб до того входу дістатись, треба кожному про-

сунути поперед першим рядом. І що вже тим першорядникам не з медом приходиться, так годі й казати (всіх бо рядів на балконі аж сім). Та той перший ряд взагалі хоч найдорожчий, але найгірший: низенький він, чути туди погано й не видно сцени, бо перед самісіньким балконом якийсь дотепний архітекта—спасибі йому!—втлює чималого дерев'яного «барабана». І той застус сцену мало не всьому першому ряду.

Окремо слід би згадати за милий звичай у театрі ім. Шевченка не нумерувати бокові місця галерей (чи не того, щоб практикувати історію з оселедцями у бочці)! А в наслідок—картинки з недавнього минулого наших кіно, доки там не запровадили нумерації: і черги під дверима, і перегони по сходах, і фізкультура феброломна, і гудзики без одіжі чи одіжа без гудзиків, і інші, і інші.

Навіщо це й кому це потрібно зараз?

Та чуємо й бачимо, що «рядки» наші надто ростяглися. Та це ж тільки раз про «гальорку», а матеріялу—багато дрібного, та тим дошкульнішого—сила.

Тож просимо дозволу ще про одне—тоді й годі.

Зверніть увагу, який жахливий стан «гальорки» на випадок пожежі. Це в обох театрах.

І тепер, як виходить публіка після вистави та звичаєм «напре» на сходах, то аж страшно за поручата, що відроджують сходи від п'ятиповерхового колодязя: тнуться, сердешні. Полохливі глядачі ні за що не підуть з того боку, де поручата, а липнуть до стін: безпечноше!

Уявіть же собі, щоб там діялось під якийсь випадок!

Додайте до того, що другий хід з «гальорки» у Держдрамі раз-у-раз замкнено, а в театрі ім. Шевченка хоч і відчинено вгорі, та замкнено на самому виході на двір.

Чи то ж можна сподіватися, що під slučaj хтось там з технічного персоналу миттю відімкне запасні двері, та чи й дадуть йому через паніку двері відімкнути?

Отже треба дати більше уваги—«гальорці».

Сподіваємось, що адміністрація згаданих театрів за те подбає.

Я. НЕДОЛЯ.

Нові видання

І. СЕНЧЕНКО. Історія одної кар'єри та інші оповідання. ДВУ 1926, стор. 76, ціна 55 коп.

6 оповідань, що їх зібрано в книжечку, цілком своїм побутовим матеріалом. В ній дає наше село за часів непу і змальовано типи активних діячів економічного відродження. Автор не надає своєму матеріялові романтичного забарвлення, типи в нього є соціально негативні. Це спекулянт Федір Григорович, що росте на всі 100 процентів і нова нам постать Андрія, що теж росте, піднімаючись на щаблях добробуту шляхом спекуляції та вже в самому селі. Протилежна до них постать «дурня» Івася, що знає за царством «вумників» нову республіку іншого люду.

Оповідання Сенченкові безсюжетні, вони мають хронікальний характер і малюють іменню історію кар'єри та не однієї. Навіть у ліричному й уривчастому «Тоска смертельна» теж намічено історію кар'єри панського сина—більшовицького страшного командира. Зустріч сина з батьком становить тут щось подібне до сюжету, але замало руху, щоб цей сюжет розгортався. З художнього, технічного боку це останнє оповідання можна вважати за найкраще виконане, хоча й обидві його постаті не дуже яскраві.

Найбільше в збірці оповідання «У золотому закуті» малює село, що про нього давно й багато пишеться по газетах, але до художньої літератури його тепер лише запроваджувало. Отже воно більш за інші зацікавлює. Справляє вражіння зовсім не традиційний не професійно літературний виклад у ньому, особливо спочатку.

«Коли побіжно глянути на село і на містечко—а вони уявляють з себе одне ціле—то вражіння таке складається»...

Весь час підкреслювано: «і скрізь, і кругом пахне самогоном, потом і грошима». І Сенченко малює зовнішнє тло події і сам-же попереджує, що тому не можна йняти віри і знов підкреслює: «є щасливі, є сумні, є незадоволені—і над усім настирливий дух самогону».

Сенченкові пощастило передати на прикладі свого героя Андрія величезне волюве напруження страшенної гонити за грошима і наче показати, як саме росте на селі нова буржуазія. З психологічного боку це оповідання витримано: відношення Андрія з Лазаром—оголене до біологічного товаришування двох вовків, і відношення його до жінки, яку він зробив рабою собі, ніколи й пальцем не доторкнувшись до неї, змальовано яскраво. Загалом кажучи, оповідання це виправдує друк збірки.

М. Доленго.

Блок-нот західної літератури

НОВИЙ РОМАН СІНКЛЕРА ЛЬОҀСА.

Останній роман популярного в Америці письменника Сінклера Льюїса «Пастка» присвячений побуту індіанців в оточенні далекої американської півночі. Роман зустріто американським читачем доволі байдужо й оцінка американської преси дуже стримана, не дивлячись на екзотичний фон роману й ім'я автора, що здавалось би мусили сприяти успіху «Пастки».

ТИП БУРЖУА-ФАШИСТА В ЗАХІДНІЙ ЛІТЕРАТУРІ.

Письменники заходу за останні часи часто зупиняються на психологічних джерелах фашизму. Цікавий і найбільш яскравий тип фашиста—буржуа (а не простого чорнорубашника з депласованих хуліганів) зустрічаємо в романі Клемана Вотеля—«Я—завзятий буржуа». З боку художнього добре зроблена перша частина роману. Друг його половина композиційно шкунтилась і приймається з кудь меншим читальським інтересом.

МЕМУАРИ РАЙМОНДА ПУАНКАРЕ.

Серед зливи мемуарної літератури в цьому році звертають на себе увагу спогади теперішнього французького прем'єра. Перші три тома доведені до 1912 року. «Гвоздом» мемуарів як каже буржуазна преса будуть 5—6-й том присвячений дням Версальського миру.

Хорова капела „ДУХ“

Капела розпочала підготовчу роботу на 26-27 р.р. (зимовий і літній сезони).

Перший плановий концерт призначено на 24 жовтня, а другий на 31.

Репертуар капели передбачає 10 нових концертів, а саме:

1. Народня пісня Західної Європи.
2. Народня пісня Сходу (єврейська, грузинська, вірменська та інші народ.).
3. Народня пісня слав'янських народів.
4. Вечір галицької музики.
5. Вечір чеської музики.
6. Вокальна музика стилю Модерн.
7. 1500 літ української музики.
8. Вечір української та білоруської пісні з нових записів Гайдая, Ступницького та Полуборова.
9. Шевченко ідеолог перед пролетаріатом.
10. Концерт-виставка—недрукованих творів і чотири концерти минулих сезонів.

1. Жовтневий концерт.
2. Ленінський концерт.
3. Концерт на роковини Леонтовича.
4. Весняний концерт.

Виробничий план Капели збудовано по такому принципу, що всім місяцям роботи капела провадить в Харкові; улаштує прилюдні концерти й обслуговує робітничі клуби, а чотири місяці по за межами Харкова.

ЖУРНАЛ «ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ» № 9.

Вийшов з друку № 9 (за вересень) журнал «Червоний Шлях». Зміст: Літературний відділ: Іван Франко—«Святий Валентин» — недрукована поема; О. Лан—поезія; Мінко—«Сторін» — оповідання; І. Дніпровський—поезія; О. Слісаренко—Осінь—поезія; П. Костенко—«Вулиця» — оповідання; М. Рильський—поезія; О. Мізарницький «Ганнуся» — повість (закінчення); П. Сайко—поезія; Ф. Фралігат—поезія — переклад Бургарта; Соціальний відділ: Т. Степовий «Буржуазні соціологічні школи» (продовження); Л. Олександренко—«Костянтин Пекер»; Літературно-критичний відділ: М. Ірчан. Уптон Сінклер; проф. Булаховський «Життя слова»; Гр. Майфет—«Спіраль»; хроніка. Бібліографія.

ВИДАННЯ ТВОРІВ В. ЕЛЛАНА (В. БЛАКИТНОГО).

ДВУ виготовило до друку повне зібрання творів В. Еллана (В. Блакитного) розраховане на 15 аркушів. До видання ввійдуть літературні, публіцистичні та сатиричні твори покійника. Видати його намічено на день перших роковин з дня смерті письменника. Крім того, накладом Валуєва мають вийти вибрані твори письменника.

Державна бібліотека ім. В. Г. Короленка

До 40-ліття діяльності.

Року 1886, за ініціативою громадських діячів — основоположника Харківського університету Каразіна, письменника Квітки. Основ'яненка, славіста Срезневського та ін., була заснована Харківська громадська бібліотека, нині Державна Центральна бібліотека імені В. Г. Короленка.

Книжковий фонд бібліотеки склався із пожертв, головним чином, «семеїних бібліотек» Пассека письменника Г. П. Данилевського, медичної бібліотеки Порай-Кошиця, із бібліотеки професорів-харківчан Потебні, Добровольського, Сокальського; частини бібліотеки Ахсакова та Апенкова. Загородними пожертвувачами з'явилися: інститут Гее в Дрездені, соціальний музей в Парижі, університети в Упсалі, Спассбурзі, Гессені, Штутгарті; особливо ж велика книжкова пожертва надійшла од Бостонської та Нью-Йоркської публичних бібліотек.

Зараз бібліотека має 350.000 книжок.

З початку свого існування Харківська громадська бібліотека в основу своєї праці поклала освіту широких мас трудящих. В 1889 році вона відчинила дешевий розряд з платною в 5 коп. за дві книжки, а в 1901 мала філіальний відділ в робітничому кварталі на Петинській вулиці; в 1905 році — відділ другий на Холодній горі. В тому-ж році було відкрито книжкову торгівлю при бібліотеці для розповсюдження соціалістичної літератури.

В 1906 році, по пропозиції Г. Н. Абрамова, при бібліотеці засновано український відділ.

З часу революції 1917 року для бібліотеки настала можливість поширити й поглибити свою освітньо-громадську діяльність, а Жовтнева Революція висунула перед бібліотекою ряд нових завдань. Уже в 1920 році було одкрито консультативний відділ, для керування новим читачем — курсантами, учнями червоноармійцями, робітниками. З 1925 року розпочалась організація кабінету марксистсько-ленінізму.

Кабінет має завдання бути ідеологічним апаратом бібліотеки в справі пропаганди марксистсько-ленінської істини. Зараз провадиться підготовка бібліографічної праці.

Важка робота бібліотеки виявляється з таких цифр: протягом 1925 року до бібліотеки записалося 9.264 одвідувачів, в день видається до 1.000 книжок, за рік — 310.587. Видано за рік книжок до-дому 78.133 книги 5.862 читачам.

Пересувний фонд бібліотеки обслуговує заводи, підприємства, військові частини, бірку праці, військові частини; літом в міському парку одчиняється третій рік безплатна читальня...

Дитячий відділ при бібліотеці працює досить інтенсивно, але поновлюється слабо; тут провадиться науково-популярні на художні оповідання, жива газета, жива бібліографія та др.

По всіх відділах видаю книжки додому і в читальні 584.018 (відчитний рік).

В зв'язку з уніфікацією при бібліотеці проведено низку курсів української мови та

Шахи й шашки

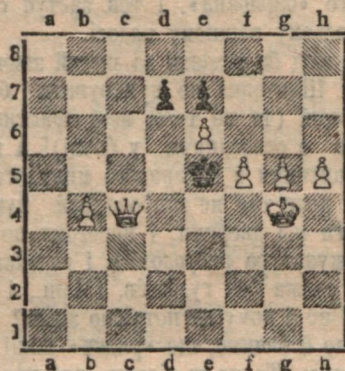
За редакцією І. Л. Янушпольського.

№ 34, 10 жовтня 1926 року.

Умовні значки: Кр—король, Ф—ферзь, Т—тура, С—слон, офіцер, К—кінь, п—пішак.

Завдання № 31.

М. Оггефа. Deutsche Schachzeitung.

Білі—Кр g4 Фc4 п. b4, e6, f5, g5, h5 . . (7)

Чорні—Кр e5 п. d7, e7 (3)

Мат за 2 ходи.

Партія № 27. Ведунський початок.

Відіграно 11 серпня 1926 р. на міжнародному турнірі у Ганновері.

Білі—І. Місес, Берлін.

Чорні—Д-р Р. Готшалл, Лейпциг.

1. e2—e4	e7—e5
2. К h1—c3	К g8—f6
3. С f1—c4	С f8—c5
4. d2—d3	h7—h6?
5. f2—f4	d7—d6!
6. f4—f5	c7—c6
7. Ф a1—f3?	b7—b5
8. С c4—b3	Ф d8—b6
9. К g1—e2	a7—a5
10. a2—a3	a5—a4
11. С b3—a2	К b8—d7
12. g2—g4	С c8—b7
13. К e2—g3?	Кр e8—e7?
14. h2—h4	Т a8—f8
15. g4—g5	К f6—e8
16. f5—f6+!	g7 : f6

1) Краще 5 . . . e5 : f4.

2) Білі цим ходом заважають чорним прорватися за допомогою d6—d5.

3) h2—h4 не можна грати з-за 13 . . . h6—h5 14. g4—g5 Кf6—g4 і кінь не можна зіграти з його позиції.

4) На 13 . . . 0—0—0 білі виграють пішака 14. Са2 : f7.

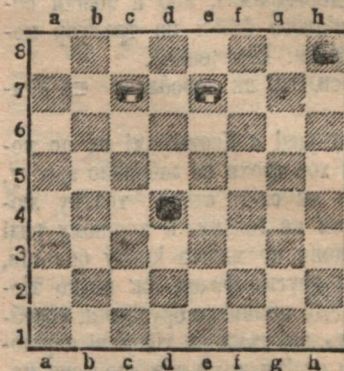
5) Білі жертвують 2 фігури за туру, але у цих сильні пішаки.

6) На 24 . . . Кd7—f8 білі виграють: 25. h6 : g7 Сc8—f5 26. g7 : f8 Ф.

7) Ця партія присуджений приз.

Етюд № 30.

А. К. Мішіна.

Білі—Ш. c7, e7 (2)

Чорні—Ш. d4, h3 (2)

Білі виграють.

Лист до редакції

В. ш. т.!

Прошу видрукувати цього мого листа. Кілька місяців тому редакція журналу «Сільський театр» попросила в мене до свого журналу п'єсу. Я, приставши на її пропозицію, надіслав комедію «На стерні», на два друкованих аркуші (при дії), при чому застеріг, що будь-яке скорочення мусить бути погоджено зі мною як автором.

Редакція «Сільського театру» через деякий час сповістила мене, що п'єса «На стерні» має друкуватися у 7 числі журналу. Дійсно. П'єсу видруковано таки в цьому числі. Але редакція зробила їй таку «вівісекцію», що я мушу заперечити. По-перше—лише в жертову розміру журналу принести один аркуш змісту п'єси, по-друге—викинуто картини, що без них постановка унеможливується і по-третє—переплутано картини (особливо III дії) так, що найвіддаленішому аматорові видно буде іржаві ножиці.

Дозвольте заявити на сторінках вашої газети, що я п'єси «На стерні» в такому вигляді як її подає «Сільський театр» зрінаюсь.

К. А.

З тов. вітанням ОЛЕСЬ ЯСНИЙ.